

YTTRANDE
Dnr 23/0034
Stockholm den 2023-08-25

Justitiedepartementet
Diariern JU2023-00712

Remissvar: slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté: Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende SOU 2023:12

Sieps instämmer i förslagen om ett förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende men har vissa synpunkter på de delar av utredningen som rör hur de EU-rättsliga aspekterna tas upp.

Som konstateras i utredningen har rättsstatsprincipen kommit att få allt större betydelse i Sverige till följd av EU-medlemskapet och utredningen redogör därför för EU-rättsliga aspekter. Med tanke på svenska statliga utredningars funktion som rättskälla sker dock denna redogörelse på ett i Sieps mening alltför övergripande sätt. Då de EU-rättsliga aspekterna beskrivs i alltför allmänna ordalag blir det därmed även svårt att få överblick av hur de tas i beaktning i utformningen av de svenska bestämmelserna. Även om EU-rätten medger ett stort handlingsutrymme för medlemsstaterna att själva utforma sina konstitutionella regelverk menar Sieps att utredningen tydligare kunde ha kopplat de nationella övervägandena till EU:s rättsstatsprincip.

Det hade bland annat varit önskvärt om de domar från EU-domstolen som utredningen hänvisar till hade givits en mer utförlig förklaring samt att utredningen hade innehållit tydliga referenser till dessa domar. En av EU-domstolens mest centrala domar, mål C-896/19, Republika mot Il-Prim Ministru, EU:C:2021:311 nämns inte alls. I detta mål etablerade EU-domstolen en princip om att en medlemsstat inte får ändra sin lagstiftning på ett sådant sätt att skyddet av rättsstatsprincipen försämras. När en medlemsstat gör ändringar i sin lagstiftning bör således denna dom beaktas. De förslagna ändringarna i den svenska lagstiftningen tycks dock inte sänka skyddet för rättsstatsprincipen, utan de syftar till att förstärka skyddet.

Sieps är en statlig myndighet som tar fram forskningsbaserade analyser i europapolitiska frågor. Målgruppen är i första hand svenska beslutsfattare på olika nivåer. Arbetet sker i samarbete med svenska och internationella forskare.

Det hade vidare underlättat med en redogörelse av den utveckling som har skett i några EU-medlemsstater. Det hade dessutom varit värdefullt med en förklaring till varför detta är en viktig fråga för EU. Att några medlemsstater inte längre respekterar rättsstatens principer påverkar inte bara de berörda medlemsstaterna, utan även EU som organisation: det är EU:s funktion, trovärdighet och identitet som står på spel.

Vidare förklarar inte utredningen på ett tydligt sätt hur rättsstatsprincipen kommer till uttryck i EU:s fördrag. Artikel 2 i EU-fördraget nämns helt kort men det förklaras inte att denna fördragsbestämmelse inte endast är att avse som en politisk avsiktsförklaring utan att de värden som räknas upp (bland annat rättsstaten) ”tar sig konkreta uttryck i form av principer som innehåller rättsligt bindande skyldigheter för medlemsstaterna”.¹

Utredningen nämner därtill även artikel 19.1 andra stycket i EU-fördraget i mycket kortfattade ordalag. Denna fördragsartikel behandlas dessutom i utredningen något missvisande endast under rubriken ”EU-stadgan”. Som EU-domstolen har uttalat utgör dock artikel 19.1 andra stycket i EU-fördraget ett konkret uttryck för rättsstatsprincipen² och som EU-domstolens rättspraxis till stora delar bygger på. Det framgår därför inte särskilt tydligt att artikel 19 ger uttryck för ett generellt krav på nationella domstolar som inte är begränsat till när medlemsstaterna tillämpar unionsrätten, vilket annars är den begränsning som ges till bestämmelserna i EU-stadgan (artikel 51.1 i stadgan).

Sammantaget är Sieps bedömning att utredningens förslag skulle leda till en förstärkning av domstolarnas oberoende och därmed en förstärkning av den svenska rättsstaten.

I detta ärende har Göran von Sydow beslutat. Anna Södersten har varit föredragande.

Göran von Sydow
Direktör

---

¹ Mål C-156/21, Ungern mot parlamentet och rådet, EU:C:2022:97, punkt 232; mål C-157/21, Polen mot parlamentet och rådet, EU:C:2022:98, punkt 264.

² Mål C-619/18, Kommissionen mot Polen, EU:C:2019:531, punkt 47; mål C-192/18, Kommissionen mot Polen, EU:C:2019:924, punkt 98.

Sieps är en statlig myndighet som tar fram forskningsbaserade analyser i europapolitiska frågor. Målgruppen är i första hand svenska beslutsfattare på olika nivåer. Arbetet sker i samarbete med svenska och internationella forskare.